

# DISKUSE

## DISKUSNÍ PŘÍSPĚVEK k článku

### O řízení zdravotnické služby v poli (VM čís. 1/58)

Podplukovník zdr. sl. MUDr. Ctibor Drbal

Vracím se ke svému článku „O řízení zdravotnické služby v poli“, neboť dosavadní diskuse kolem něho, byť i ne zatím bohatá na počet uveřejněných diskusních příspěvků, přece jen ukázala podstatnou rozdílnost v chápání některých otázek, které považují za dosti významné a které — podle mého názoru — místy i přesahují diskutovanou tematiku, zasahující do některých obecných problémů vojenskovo- lékařské práce vůbec. Kromě toho by mohly svěst diskusi nesprávným směrem.

Proč vůbec došlo k diskusi o řízení zdravotnické služby?

Počáteční období Velké vlastenecké války se vyznačovalo těžkými ústupovými boji sovětských vojsk, doprovázenými z hlediska zdravotnického zabezpečení nutností rychlého a nepřetržitého odsunu značných kontingentů raněných na velké vzdálenosti. V této situaci si praxe vynutila zreorganizování systému dosavadního řízení jednotlivých služeb, mezi jiným i podřízení zdravotnické služby nově vytvořenému orgánu — náčelníku týlu. V dané situaci to bylo opatření naprosto nutné a odpovídající konkrétní situaci.

V dalším průběhu války se organizace zdravotnického zabezpečení v Sovětské armádě vyvíjela zejména k vytvoření dokonalého léčebně odsunového systému a vyústila koncem války k velmi přesně vypracované soustavě léčebného zabezpečení s odsunem podle určení. Otázky samého řízení zdravotnické služby, tj. problémy toho, zda má být řízena náčelníkem týlu či jiným funkcionářem, ustoupily v tomto období do pozadí, neboť systém podřízenosti zavedený v počátečním období nebyl při daném počtu ztrát a tehdejší způsobu vedení operací nijak na překážku rozvoji organizačních forem zabezpečení raněných a nemocných. Kromě toho celkový počet a charakter zdravotnických ztrát v jednotlivých operacích dalšího období války nedosahoval (s výjimkou některých bojů, mezi něž patřily i těžké boje 1. čs. armádního sboru na Dukle) takového rozsahu, aby mohl podstatně ovlivnit rozhodování velitelů.

Po ukončení Velké vlastenecké války se koncentrovalo vědeckoteoretické myšlení v oboru organizace vojenské zdravotnické služby, zejména na další zpracování a zevšeobecnování poznatků systému léčebného zabezpečení s odsunem podle určení, jakožto nejpodstatnějšího přínosu zkušeností z Velké vlastenecké války v tomto oboru. Výsledky této práce byly takřka plně převzaty zdravotnickou službou nové čs. armády a staly se bohatou pokladnicí a bází rodící se organizace československého vojenského zdravotnictví. Vypracování nového léčebně odsunového systému je pro zdravotnickou službu nejpodstatnějším výsledkem praxe Velké vlastenecké války a poválečné vědeckoteoretické práce sovětských pracovníků, jehož význam vynikne tím více, srovnáme-li jej s daleko méně dokonalými systémy platnými dosud v kapitalistických armádách.

Poválečné období však s sebou přineslo i atomovou zbraň a běžné zavedení všech druhů zbraní hromadného ničení do výzbroje armád.

Pro zdravotnickou službu to zdaleka nebyl jen přínos v podobě teoretických úvah. Zdravotnická služba byla postavena tvář v tvář před spoustu praktických poznatků. Byly to praktické poznatky o skutečném počtu ztrát z Hirošimy a Nagasaki. Byly a jsou to praktické poznatky o charakteru a průběhu vzniklých poškození. Byly a dnes jsou to praktické poznatky o následcích těchto poškození. Radí se k nim tisíce klinických případů a experimentálních pokusů řešících otázky jejich diagnostiky a léčení. Až příliš krutě zaplacená praxe, avšak přesto praktické poznatky v pravém slova smyslu, dovolující činit reálné závěry o počtu, charakteru a struktuře i o způsobu možné likvidace a léčení ztrát způsobených zbraněmi hromadného ničení v soudobém boji. Nelze zanedbat ani poznatky desítek cvičení, kde jsme právě tak jako kterýkoli jiný druh vojska nebo služby přezkušovali a sledovali otázky organizace a řízení činnosti zdravotnické služby.

A v čem jsou dosavadní výsledky rozboru a zevšeobecnění všech těchto poznat-

ků? Ukázalo se, že ve vlastním provádění léčebně odsunového zabezpečení lze i dnes plně uplatnit zásadní organizační principy systému léčebného zabezpečení s odsunem podle určení — tedy základního principu zpracovaného na základě praxe z Velké vlastenecké války. V tom je velikost a hlavní bohatství zkušeností z druhé světové války pro sovětskou i naši vojenskou zdravotnickou službu. Toho plně u nás využijeme a z toho vycházíme.

Co však právě praxe dosavadního použití zbraní hromadného ničení a cvičení s nimi přinesla, je poznatek, že za současného stavu řízení není zdravotnická služba natolik pohotová, aby mohla tyto ztráty plně a včas zvládnout, aby mohla dosud plně oprávněný systém léčení s odsunem podle určení co nejúčinněji realizovat.

Snažil jsem se v článku ukázat, že to byla právě praxe, která i oficiálně přinesla již dvojkořist v řízení zdravotnické služby. A právě tyto výsledky praxe spolu s celkovými změnami ve způsobu vedení boje to byly, které si vynucovaly, aby se uvažovalo o jiných formách a způsobech řízení zdravotnické služby, neboť zde byly vytvořeny poněkud jiné podmínky pro zdravotnické zabezpečení vojsk a pro činnost zdravotnické služby, nežli tomu bylo v době Velké vlastenecké války. Je to přirozené. Neboť „praxe nedokazuje pravdivost toho či onoho poznatku všeobecně pro všechny podmínky, nýbrž pouze pro určité konkrétní podmínky“. (Jasný: Základy teorie poznání, str. 130.) A tyto podmínky, alespoň ve smyslu úspěšné činnosti zdravotnické služby, se v souvislosti s jejím řízením od doby Velké vlastenecké války změnily.

Myslím tedy, že jsme se nenechali unést ani v těchto organizačních otázkách jen teoretickými úvahami, jak uvádí s. generál Slabý, ani jsme nepodcenili praxi Velké vlastenecké války. Ba ani nelze tvrdit, že právě zdravotnická služba má v nových podmínkách velmi málo zkušeností. Naopak je pravda, že má-li zdravotnická služba velmi omezené praktické zkušenosti z taktického nebo operačního použití zbraní hromadného ničení přímo v boji, má naproti tomu kromě výsledků cvičení praktické poznatky a zkušenosti z průběhu onemocnění a léčení tisíců raněných a zasažených všemi druhy zbraní hromadného ničení, praktické poznatky o kvantitativních i kvalitativních účincích těchto zbraní. Tyto poznatky jsou natolik přesné a průkazné, že dovolují dělat velmi reálné závěry a aplikace pro účinek těchto zbraní — a tím i pro činnost zdravotnické služby — v soudobém boji.

Domnívám se tedy, že otázka praxe jak všeobecně, tak v našem konkrétním přípa-

dě, byla v diskusi chápána poněkud kuse a vedla tudíž k povrchním, byť i velmi autoritativně řečeným závěrům.

A v tom, myslím, tkví vážná otázka přesahující již rámec této diskuse, totiž otázka praxe ve vojenskovědecké práci, praxe jako zdroje poznání i jako kritéria pravdy. Mám za to, že právě ve vojenskovědecké práci, kde v řadě případů není možno ověřovat praxi, je otázka formulace teoretických tezí, otázka sekundárních kritérií pravdy apod. nejen nesmírně důležitá, ale, jak se domnívám, i dosti u nás zanedbaná a málo propracovaná. Bez hlubokého řešení těchto otázek je pak velmi snadné sklouznout i neúmyslně a při dobré vůli na posice ryze subjektivních názorů a víceméně spekulativních dohadů.

Již z toho, co bylo řečeno, vyplývá, že nemohu také souhlasit s dalším tvrzením uvedeným v diskusi, že totiž „vznik názorů na vyjmutí zdravotnické služby z podřízenosti týlu nelze nikterak spojovat, jak se mnozí domnívají, se zavedením zbraní hromadného ničení do výzbroje armád“ (VM čís. 2/1958, str. 95). Naopak tvrdím, že to právě zbraně hromadného ničení a praxe z jejich účinků byly, které byly pravou příčinou vzniklého a existujícího rozporu mezi současnými úkoly zdravotnické služby v poli a dosavadním způsobem jejího řízení. Všechny další eventuální prameny úvah o vyjmutí zdravotnické služby z podřízenosti týlu či o ponechání dosavadního stavu, vesměs subjektivně motivované nebo založené na falešných otázkách prestižních je nutno bezpodmínečně z této diskuse vyloučit jako předem nesprávné a pro dosažení správného a objektivně podloženého řešení škodlivé. Z toho je třeba vycházet.

Přejdu nyní k druhé zásadní připomínce k článku, vyřčené jak v redakční poznámce, tak v diskusních příspěvcích, kterou, myslím, jasně vyjadřuje major Polcar těmito slovy: „Ve snaze zlepšit práci služby se... díval na řešení těchto otázek ze svého odborného hlediska“ (VM čís. 4/1958, str. 122). Tuto připomínku považuji za velmi správnou a oprávněnou a беру ji velmi vážně. Je pochopitelné, a jsem si vědom toho, že i při dobré snaze dopracovat se celkového komplexního hlediska řešil jsem otázku řízení zdravotnické služby především z hlediska úspěšné činnosti právě této služby. Jistě se mi nepodařilo a nemohlo podařit dořešit ji z posice velitele, neboť k tomu nemám ani vyčerpávající vzdělání v taktice a operačním umění, ani praxi vševojskového velitele.

Snažil jsem se totiž ve svém článku řešit problém podstaty řízení činnosti zdravotnické služby. Přitom jsem došel k závěru, že o podstatných otázkách její činnosti

může za **současného stavu** a způsobu velení rozhodovat pouze ten, kdo řídí boj, tj. velitel. Šlo zde tedy o pokus analýzy činnosti zdravotnické služby ve smyslu jasného rozlišení podstatného od méně podstatného, hlavního od vedlejšího. Nijak jsem se přitom nesnažil vyhnout se těm úsekům činnosti zdravotnické služby, v nichž je zdravotnická služba závislá na týlu, nebo se s jeho problematikou úzce prolíná. Mám ovšem za to, že diskutující neprávem právě tyto otázky povyšuje na podstatné a hlavní. Je to například akt, že zdravotnické etapy a odsunové cesty jsou v týlovém prostoru. Vyvozovat z tohoto — i když pravdivého — faktu závěr o podřízenosti zdravotnické služby týlu je přehnaně řečeno asi tak, jako ze skutečnosti, že se péčota přepravuje na automobilech, dedukovat závěr, že by motostřelecké jednotky měly být podřízeny náčelníku automobilního vojska.

Jsem tedy opravdu a stále přesvědčen (a důvody k tomu, které jsem uvedl v článku, nechci opakovat), že z **hlediska souběžného zdravotnického zabezpečení vojsk** (jehož význam je všeobecně uznáván vzhledem k jeho bezprostřednímu vlivu na další fyzickou i morální bojeschopnost jednotek a útvarů) není dosavadní začlenění zdravotnické služby v dnešní podobě výhodné a že z hlediska splnění úkolů, které

před zdravotnickou službou v boji stojí, by lépe jí vyhovovalo přímé řízení velitelem. Nyní je tedy nutné obdobnou analýzu provést vzhledem k celkovému řízení boje, z hlediska vševojskového velitele, obdobnou analýzu v odpovědném rozlišení podstatného od méně podstatného, hlavního od vedlejšího atd. Je třeba provést rozbor významu a úkolů zdravotnického zabezpečení pro vedení boje, pro fyzickou i morální bojeschopnost vojsk a tím i pro řízení zdravotnické služby v poli s ohledem na celkové řízení boje a dojít tak k závěru buď o změně podřízenosti zdravotnické služby, nebo k závěru o nutnosti určitých změn v organizaci týlu, či k revisi dosavadní pravomoci náčelníka týlu apod. Toto řešení věru si netroufám učinit a nezbyvá mi než docházet k závěrům sice jednoznačně formulovaným, leč přece nutně omezeným na správnost z hlediska řízení zdravotnické služby jako takové.

V tomto směru plně přijímám připomínky diskutujících a vítám výzvu redakční rady o další diskusi právě ze strany vševojskových velitelů a — dodal bych — i politických pracovníků, kteří, myslím, otázkám vlivu zbraní hromadného ničení na morální stav vojsk a politického významu opatření k likvidaci jejich následků zůstávají ve své vojenskovědecké práci poněkud dlužní.

## K DISKUSNĚMU PŘÍSPĚVKU plukovníka Tvaroška

### „Súbežné plánovanie“

a k niektorým otázkam z článku kandidáta voj. vied plukovníka Šránka

### „Rozbor súčasného stavu delostrelectva“

(VM čís. 6/58)

Kapitán Míkuláš Berka

Plukovník Tvaroška vo svojom diskusnom príspevku píše o tom, že pri štúdiu operačných smerníc je okrem ním navrhovaných funkcionárov učelná i prítomnosť veliteľa delostrelectva. Jeho názory sú celkom správne, ale treba ich ešte doplniť.

Z vlastnej skúsenosti môžem potvrdiť, že štáb delostrelectva pre neúčast na štúdiu týchto smerníc zaostával pri plánovaní operácii za vševojskovým štábom, ktorý už dostal prostredníctvom náč. operačného oddelenia informáciu o smerniciach, prípadne i zakreslenú mapu.

Účast veliteľa delostrelectva pri štúdiu operačných smerníc však ešte nerieši urýchlenie práce štábu delostrelectva. Je vžitou praxou, že hneď po štúdiu musí sa veliteľ delostrelectva spolu s náč. štábu (alebo náč. oper. oddelenia) zúčastniť operačnej orientácie, a preto nemá čas vydať nejaké pokyny svojmu štábu.

Preto sa ukazuje nutným, aby sa štúdiu operačných smerníc zúčastnil spolu s veliteľom delostrelectva i príslušník operačného oddelenia štábu delostrelectva, ktorý by zapísal potrebné veci a zároveň by za-

kresloval mapu pre potrebu štábu delostrelectva.

Štáb delostrelectva potom môže v dobre, keď je veliteľ a náč. štábu (náč. oper. oddelenia) u operačnej orientácie a keď vie zo štúdia smerníc úlohu vyššieho zväzku a hlavne posilnenie delostrelectvom, ihneď pripravovať podklady pre informačnú zprávu veliteľa delostrelectva.

Podľa pokynov, ktoré veliteľ delostrelectva vydá po príchode z operačnej orientácie, je možné dokončovať vyžadované podklady pre informačnú zprávu v čase, keď veliteľ s náčelníkom štábu a s náč. oper. oddelenia študujú operačnú smernicu po stránke delostrelectvej a pripravujú najdôležitejšie body zprávy.

Tým sa podstatne skráti čas potrebný na prípravu informačnej zprávy veliteľa delostrelectva a potom je možné plánovať súbežne so vševojskovým operačným oddelením.

Pri operačných cvičeniach dochádzalo i tak ku kurióznym situáciám, že stan, v ktorom sa študovala operačná smernica, bol vždy obliehaný príslušníkmi operačného oddelenia delostrelectva, ktorí doslova chytali do zošitov všetko, čo sa v stane hovorilo, len aby nahradili časovú stratu.

Plukovník Tvaroška vo svojom diskusnom príspevku ďalej odôvodňuje nutnosť prítomnosti veliteľa delostrelectva tiež tým, že spolu s operačným oddelením spracováva návrh na plánovanie a použitie zbraní hromadného ničenia.

V tom istom čísle VM v článku „Rozbor súčasného stavu delostrelectva“ píše kandidát voj. vied plukovník Šrank o názoroch niektorých vševojskových dôstojníkov na plánovanie použitia zbraní hromadného ničenia a považuje medzistupeň — dôstojník zbraní hromadného ničenia, medzi veliteľom a vykonávateľom (delostrelectvo a letectvo) za zbytočný.

S týmto názorom nie je možné úplne súhlasiť a treba túto otázku ešte rozpracovať. Zatiaľ uvediem len niektoré úvahy z praxe.

Vo vševojskovom štábe musí byť funkcionár, ktorý koordinuje použitie zbraní hromadného ničenia medzi vykonávateľmi (delostrelectvom a letectvom) v prospech vševojskových zväzkov.

Ďalej si treba uvedomiť, že to bude hlavne delostrelec, ktorý bude odpovedný za včasný prísun špeciálnej (atomovej) del. munície zo skladov a za včasné a spoľahlivé umlčanie a zničenie cieľov vybraných pre túto zbraň.

Je pravda, že príslušníci oper. oddelenia, dôstojníci pre zbrane hromadného ničenia, ktorí dnes už prešli špeciálnymi kur-

zami, plnia s úspechom úlohu pri zhodnotení terénnych celkov a objektov. V spolupráci s prieskumnými oddeleniami zhodnotia i nepriateľa z hľadiska určenia vhodných cieľov, na ktoré môže byť s výhodou použité zbraní hromadného ničenia. Po stránke technickej určujú i potrebný kaliber zbrane v ekvivalentoch.

Potom však musí ešte delostrelec s letcom v úzkej súčinnosti vyhodnotiť: počet úderov, ich silu, čas úderu, spôsob dopravy, vybrať vhodné ciele z navrhnutých cieľov, vyhodnotiť ich z hľadiska takticko-technických možností vlastných zbraní, vyhodnotiť možnosti úderu s klasickým strelivom (granát, bomba) a možnosti s atomovým strelivom, rozdeliť si ciele medzi sebou a podobne.

Delostrelectvo vo svojej úlohe, ničiť zbrane hromadného ničenia nepriateľa, musí túto otázku brať v spojitosti s použitím vlastných zbraní hromadného ničenia na tieto ciele, a to nie len klasickou strelbou, ale i riadenou a neriadenou strelbou (salvou), prípadne atomovým strelivom.

Javí sa teda výhodným z hľadiska súčasného složenía operačného oddelenia vševojskového štábu, mať medzi dôstojníkmi ZHN delostrelca, ktorý by bol príslušníkom operačného oddelenia vševojskového štábu a bol by absolventom kurzu pre ZHN. Po odbornej stránke (to znamená i školenia) podliehal by veliteľovi delostrelectva. Musel by sa ale zúčastňovať plánovania del. zabezpečenia v štábe delostrelectva, aby sa dokonale soznámil s plánom del. zabezpečenia, znal situáciu a možnosti delostrelectva v operácii.

Prax je zatiaľ taká, že na cvičeniach sa vylučuje dôstojník z oper. oddelenia delostrelectva, ktorý ale pre malý počet príslušníkov oddelenia má na starosti ešte presuny a prípadne spoluprácu na ostatných plánoch, ktoré spracováva oper. oddel. vševojskových štábov.

Delostrelec, ktorý by bol trvale organizácie začlenený v skupine dôstojníkov pre ZHN, viedol by potom i evidenciu a spotrebu špec. streliva (raket a atomových náloží), staral by sa o prísun streliva a bol by zodpovedný za súčinnosť s letcom pro rozdeľovaní cieľov pre ZHN.

Jedine potom by prestala byť skupina pre ZHN medzistupňom a registrátorom, ale bola by účinným plánovacím a vykonávacím orgánom pri používaní zbraní hromadného ničenia.

O tejto otázke by sa mali vyjadriť dôstojníci skupiny ZHN a dôstojníci delostrelectva.

V ďalšej časti diskusného príspevku plukovníka Tvaroška je riešená otázka plánovania presunov.

U nášho štábu bolo zvykom plánovať presuny tak, ako navrhuje plukovník Tvaroška. Armáda sa omedzila len na naplánovanie presunov armádnych prostriedkov a na stanovenie bodov a časov pri krížovaní osí presunu. Grafikony pochodov považujem na stupni armády za veľmi složitý dokument, ktorý musí byť spracovaný s potrebnou grafickou úpravou (ktorú obyčajne kresliči dlho robia) a vcelku je to málo účelný dokument v porovnaní s dokumentom „Plán presunu“, ktorý je vyjadrený graficky na mape s potrebnou legendou. Z tohto plánu stačí potom urobiť pre zväzky výpisy na oleáty v potrebnom rozsahu.

Ďalšou otázkou pri plánovaní presunov

je zvláštny dokument, ktorý obyčajne vyžadujú starší delostreleckí náčelníci od štábu delostrelectva — „Plán presunu delostrelectva“.

Pretože u vševojskových armád pri plánovaní presunov sú zahrnuté všetky armádne prostriedky, to znamená i pozemné a protiletadlové delostrelectvo, bolo u nášho štábu zvykom spracovávať len jeden plán presunu vo vševojskovom štábe s príbranim dôstojníka oper. oddelenia a dôstojníka pl. oddelenia.

Toto sú len krátke pripomienky k diskusnému príspevku, treba sa však k nim vyjadriť, a to hlavne v otázke dôstojníkov ZHN.